

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наукове товариство студентів та аспірантів
Історичного факультету

ДНІ НАУКИ НА ІСТОРИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
(18-19 квітня 2016 р.)**

Секція „Нова та новітня історія зарубіжних країн”

Випуск ІХ

Київ 2016

Рецензенти:

д.і.н., проф. Капелюшний В. П.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

д.і.н., проф. Мордвінцев В. М.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Дні науки на історичному факультеті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. д.і.н., проф. О. П. Машевського. – Вип. ІХ. Секція: Нова та новітня історія зарубіжних країн. – Київ, КНУ імені Тараса Шевченка, 2016 рік. – 100 с.

У збірнику вміщено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Дні науки на історичному факультеті”, яка відбулася 18-19 квітня 2016 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Редакційна рада: д.і.н., проф. Г. Д. Казьмирчук; д.і.н., проф. В. П. Капелюшний; чл-кор. НАНУ, д.і.н. проф. В. Ф. Колесник (голова); к.і.н., доц. О. Ю. Комаренко (заст. голови); д.і.н., проф. А. П. Коцур; д.і.н., проф., акад. НАНУ В. М. Литвин; д.і.н., проф. В. М. Мордвінцев; І. В. Семеніст (відп. ред.); д.і.н., проф. Ставнюк; д.і.н., проф. Р. В. Терпиловський; д.і.н., проф. М. Г. Щербак; д.і.н., проф. В. І. Яровий.

ЗМІСТ

АНИСТРАТЕНКО Т.

Висвітлення доктрини Г. Трумена 1947 року у мемуарній літературі.....5

АНТИПИНА О.

Дело Дрейфуса8

БАРАНОВСЬКА Ю.

Добродійні фундації і їх роль в історії США11

БУЗАНЬ В.

Палестинська проблема в зовнішній політиці США (1991 – 1994 рр.).....15

ВЕРБОВСЬКИЙ В.

Проблема Западной Армении в российских архивных источниках и британо-американской историографии19

ГЕРАСИМЧУК Ю.

Цар Болгарії, Борис III, як суб'єкт відносин між Німеччиною та Болгарією напередодні Другої світової війни22

ГІРІК С.

Правовий статус української колонії на Далекому сході в міжвоєнний період24

ЕФИМЕНКО О.

Итальянско-российские отношения в контексте решения проблем Европейской безопасности27

КАЛІНЧИК В.

Польсько-німецьке протистояння на Паризькій мирній конференції 1919 р. (дискусії щодо кордонів)31

КАРПЕНКО М.

Міграція китайських громадян на територію Російської імперії напередодні та у період Першої світової війни34

КАШАЕВ Т.

Деструктивные социально-политические аспекты проявления религиозного экстремизма в рамках Содружества независимых государств37

КУНДИУСОВА Т.

Українсько-британські відносини (1997-2006 рр.).....41

КУПРІЙ Т.

Внутрішня політика уряду К.Аденауера в ФРН (1949-1950 рр.).....45

ЛОМОНОСОВ М.

Почему косовский миф XIX в. стал реальностью? (Сербия и великие державы в XIX – начале XX в.).....48

ЛУКАШЕНКО А.

Соціально – політичні витоки неонацизму в Західній Німеччині (1945 – сер.1960 рр.).....52

МИХАЙЛОВА О.

Злети і падіння політичної кар'єри Джеймса Рамзі Макдональда: спроба переосмислення.....55

МИЩЕРІНА Т.

Зміни в становищі жінки в країнах Західної Європи та Америки в кінці XIX – початку XX ст......59

РЕВА Н.

Діяльність уряду УНР в екзилі та Українського Центрального Комітету в Польщі в контексті радянсько-польських стосунків після Ризького мирного договору.....65

САТТАРОВ Р.

Модернизм альтернативных духовных систем (АДС) в социополитическом развитии новых независимых государств.....69

СЕМЕНІСТ І.

*Пошуки Японією нової ролі у світі: дискусії поч. 90-х рр. XX ст.*72

СЕМЕНІСТ І.

Зміни в оборонному законодавстві Японії у 90-х рр. XX ст......78

ТРОФИМЕНКО М.

Пацифізм чи антиглобалізм.....90

ШАПОЛАЄВА О.

Интеграционные процессы в современном мире. Экономическое сотрудничество Греции, Украины и стран Восточной Европы на современном этапе (2004 – 2006 гг.).....95

1. *Amadou, R.* (1954). *Amour et Magie*. Paris: Crapouillot. 2. *Granger, C.* (1997). The ET interview: Professor Clive Granger, *Econometric Theory*. 13:253-303. 3. *Michelet, J.* (1862). *La Sorciere*. Paris: Didier (1954) 4. *Palou, J.* (1957). *La Sorcellerie*. Paris: Presses Universitaire de France

Іван Семеніст

Київський університет імені Бориса Грінченка

Пошуки Японією нової ролі у світі: дискусії поч. 90-х рр. ХХ ст.

Ейфорія та райдужні погляди на майбутнє, що переважали в країнах з розвинутою демократією, із закінченням „холодної війни”, виявилися нетривалими. З розвитком міжнародної ситуації та поглибленням економічних і соціальних проблем зростало розуміння складності та невпевненості відносно майбутнього [1]. „На відміну від США, які не приховували свого задоволення, Японія виявилася, мабуть, єдиною країною, що не тільки нічого не виграла від закінчення холодної війни, але навіть програла. Геостратегічна ситуація навколо Японії ускладнилася, усі попередні загрози збереглися, а до старих додалися нові. Звичні за останні тридцять років зовнішньополітичні уявлення необхідно було знову змінювати. І на цей факт часто вказували тогочасні японські газети, одна з яких якось писала: "Іронія полягає в тому, що закінчення „холодної війни” посилило ступінь нестабільності в АТР" [2].

Хоча, в Дипломатичній Синій книзі за 1991 рік (щорічне офіційне видання МЗС Японії) наголошувалося на тому, що „незважаючи на те, що з крахом Радянського Союзу „холодна війна” закінчилася, важливість для Японії японсько-американського Договору безпеки, залишається незмінною, не дивлячись на зміну міжнародного становища”. Проте, очевидно, що зміни на міжнародній арені не могли не призвести до переосмислення основ японсько-американських відносин. З рештою, після завершення „холодної війни” американська адміністрація зменшила свою активність в АТР, вважаючи, що ситуація в регіоні стабілізувалася.

Крім того, про доцільність договору безпеки в сучасних умовах розмірковували також і у Сполучених Штатах. Так, наприклад, на думку З. Бжезинського, колишнього радника Президента США з проблем безпеки, у пострадянський період японсько-американський союз є анахронізмом: "Японія не повинна відігравати роль непотопшованого американського авіаносця на

Далекому Сході, вона також не повинна бути головним військовим партнером Америки в Азії або потенційно провідною країною в Азіатському регіоні. Помилково направлені дії в одній із вищеназваних областей можуть відрізати Америку від континентальної Азії, послабити перспективи досягнення стратегічного консенсусу з Китаєм і таким чином підірвати можливість Америки посилити стабільність геополітичного плюралізму в Євразії" [3, с. 246].

Це, в свою чергу, породило численні дискусії з приводу "вибору шляху" (тобто якоїсь нової стратегії зовнішньої політики Японії), що на тлі офіційної позиції уряду в Японії точилися протягом всього останнього десятиліття ХХ ст. Суперечки на тему безпеки, що розгорнулися на початку 90-х рр., потягнули за собою цілий "хвіст" питань: чи є Японія регіональною азіатською державою або її інтереси носять глобальний характер; чи потрібна їй політична роль у світі або досить обмежитися економічним статусом; який оптимальний характер відносин зі США відповідає інтересам Японії; чи здатна вона домогтися самостійної та незалежної ролі у світі; за які цінності та за який світ вона повинна боротися. За ліквідацію японсько-американського союзу безпеки, вивід американських військ із країни висловлювалися як в уряді, партіях, так і серед японського народу [4].

В основному дискусія поч. 90-х рр. ХХ ст. щодо вибору ролі у новому світі розгорнулася довкола чотирьох "виборів": пан-американізм, етап ІІ; пан-американизм*, пан-консорціум і пан-ніппонізм [5, с. 173-175].

Під пан-американізмом мається на увазі одноосібне панування США на світовій арені, що несуть "тягар глобальної безпеки". Роль Японії при цьому варіанті на глобальному і регіональному рівнях залишається лише економічною.

Пан-американизм припускає завершену економічну інтеграцію між двома державами. І хоча, як і в першому випадку, Японія грає в основному економічну роль у світі, однак через переплетення "техніко-економічно-стратегічного співробітництва" вона здійснює свій "внесок" у світову і регіональну безпеку.

* Американизм складається з двох слів: Америка+Ніппон. Ніппон або Ніхон – з япон. мови – Японія.

Пан-консортис - цей варіант означає систему відносин, що існують між консорціумами, тобто на базі системи договорів або угод, що регулюють обов'язки кожної сторони-актора. За мовчазної згоди лідер у цій системі не передбачається - усі рівні. Як пише Іногучі Такаші, "для багатьох в АТР цей варіант міг би виявитися привабливим через невдоволення зарозумілістю США". В цьому випадку роль Японії різко посилюється, тому що вона, згідно припущенням Іногучі, могла б взяти на себе місію координатора інтересів країн АТР як в області економічної дипломатії, так і у вирішенні військових питань [6].

Проте, найбільша увага в наступні роки в Японії навколо проблеми вибору шляху сфокусувалися на наступних концепціях: пан-японізм, неоазіанізм, спільної глобальної гегемонії, а також спільної регіональної гегемонії. Схематично це можна зобразити у вигляді таблиці, де по горизонталі вибір визначається в рамках між глобалізмом і регіоналізмом, а по вертикалі - між збереженням підлеглого положення Японії в рамках військово-політичного союзу і самостійної військової ролі Японії (рис. 1).

рис. 1

	Глобалізм	Регіоналізм
Без АЯСБ	пан-японізм	неоазіанізм:
		На чолі з Японією
		разом із КНР
АЯСБ	спільна глобальна гегемонія	спільна регіональна гегемонія

Пан-японізм (пан-ніппоніка) звичайно асоціюється з представниками правих сил в країні, що наголошують на необхідності перетворення Японію в "нормальну" державу. Концепція пан-японізму ґрунтується на ідеї привнесення в японсько-американські відносини в галузі безпеки симетричності, тобто створення ситуації, за якої Японії займе рівноправне, а не підлегле положення в японсько-американському союзі.

Проте, як правило, ідея пан-японізму асоціюється з японським націоналізмом і широко пропагується багатьма ідеологами японського націоналізму, серед яких найчастіше згадують філософа і драматурга Умехара Такеші, а серед політиків Ішіхара Шінтаро. Умехара вважає, що після краху комунізму піде крах "західного лібералізму", оскільки він побудований також на антигуманному фундаменті і тому від Заходу треба триматися подалі. У той же час треба пестувати саме японську культуру і поширювати її в усьому світі, як зразок для наслідування. Тільки Японія може привнести в цей світ справжні цінності, вважав Умехара [7].

Коли представники правих кіл говорять про падіння "цінностей світу" вони мають на увазі головним чином "американські цінності", таким чином японський націоналізм в основному спрямований не стільки проти усього Заходу, скільки проти США або точніше проти американізму. Так, наприклад, один з відомих професорів університету Кіото Тору Яно писав у газеті "Джапан таймс": "Для зовнішньої політики США після другої світової війни характерною є зарозумілість, що представляє повну протилежність вимогам першого кредо (тобто доктрині Монро). Хизуючись величезною економічною та військовою силою, США скотилися до другого основного кредо (тобто до політики експансії), перетворившись в поліцейського світу" [8].

Аналогічних позицій дотримується і цілий ряд японських вчених та політиків - всіх їх поєднує ідея необхідності відмовитися від старого образу Японії тільки як торговельної нації, і сформуванню нового образу країни як сильної глобальної самостійної держави, тобто "нормальної" країни.

Найбільш помірна частина цього крила японських політиків пояснюють неминучість перетворення Японії в "нормальну" державу через нездатність США справитися з міжнародними зобов'язаннями в сфері безпеки. Такий хід подій як би змушує Японію (хоча вона і не дуже те хотіла б) спиратися на власну економічну міць, підкріплену відповідною військовою силою, навіть із включенням ядерної зброї, що вони, як відзначив, С. Сато, у стані створити протягом 6 місяців. Японія, як би змушена переступити через "доктрину Йошіда", що визначала всю післявоєнну політику Японії. При цьому часто посилаються і на самого Йошіда, що якось заявив: "Настане час, коли ми відновимося. Можливо це і цинічно,

але дайте американцям подбати (про нашу безпеку) до тих часів" [9, с. 398].

Неоазіанізм - формування регіональної системи безпеки в Східній Азії, початок якій поклала "історична" промова К. Міядзава в м. Банкок, в січні 1993 р. ("доктрина Міядзава"). В промові підкреслювалося на необхідності більш тісного співробітництва з країнами АСЕАН у пошуках довгострокового бачення майбутнього світу та безпеки в регіоні, а також було наголошено на бажанні Японії відігравати більш "активну роль в дискусіях на цю тему" [10, 552-553].

Активними пропагандистами цього напрямку став журналіст Танака Наокі, що був дипломатом, згодом професором університету Дзьочі Кунігі Тацуро, та фахівець з Азії з Токійського муніципального університету професор Окабе Тацумі. Останній вважає, наприклад, що оскільки регіональні структури формуються на основі "порівняльної переваги", то східно-азійський регіон швидше за все буде "японоцентричним".

Цей напрямок підтримує і частина підприємницьких кіл, бізнес яких орієнтований на Східну Азію (СА). Так, президент-директор Індонезійської філії компанії Саньйо - Міягава Кодзі вважає, що "зростаючі економічні потужності знаходяться тут (у СА), а не в США або Європі". Тим більше, як зауважує бізнесмен, "культура тут ближча до японської". Цих японських бізнесменів обурюють спроби американців нав'язати свої цінності замість "азійських цінностей". Найбільш крайні з них взагалі вимагають об'єднатися всім азійцям у свого роду антиамериканський альянс. Подібні настрої знайшли своє вираження в гаслі періоду Мейдзі, тільки навпаки: "Дацу-о, нюю-а" ("Залиш Захід, входи в Азію") [11].

Спільний глобальний або спільний регіональний гегемонізм. Основна частина правлячої еліти в 90-ті рр. дотримувалася саме цих напрямків з невеликими нюансами, що поділяються на три частини.

Перша частина ("двосторонники") - виступає за старий варіант відносин зі США з невеликою модифікацією. Її суть полягає в тому, що прихильники цього шляху готові надати право США відповідати не тільки за глобальну, але і регіональну безпеку, зберігши за собою статус молодшого партнера. Огава Шін'їчі з Інституту оборони пише: "якщо США скоротять свої зобов'язання стосовно безпеки

Японії, конфлікт між Росією, Китаєм, Кореєю та Японією неминучий" [12, с.558].

Даний варіант альянсу зі США мотивується японськими вченими та політиками чисто прагматичними роздумами. Так, один з молодих політиків, Сакурада Дзюн в інтерв'ю одному журналу говорив: гасла типу „хамбей” (геть Америку), „камбей” (ненавидь Америку) і „бубей” (віддаляйся від Америки) вже застаріли. "Що нам треба, так це будувати здорові відносини зі Сполученими Штатами для майбутнього... використовуючи Америку"[13], використавши при цьому відомий вислів Шарля Де Голля: "між державами немає постійної дружби, а є власні інтереси".

Другий напрямок цієї концепції полягає в досягненні спільного гегемонізму на глобальному рівні. Прихильники даного підходу виходять з уявлень, відповідно до яких співробітництво повинне бути рівноправним, взаємовигідним, посилюючий внесок самої Японії в систему японо-американського союзу. Важливими компонентами такого внеску вважається участь японських Сил самооборони (ССО) в миротворчих операціях під егідою ООН, поглиблення військового науково-технічного співробітництва між Японією і США та збільшення витрат Японії на утримання "американської присутності" на території країни. Ця, позиція відображала не просто геостратегічні інтереси Японії, але і загальні ідеологічні інтереси "Західного світу" (у "Голубій книзі" 1995 р. підкреслюється, що Японія є частиною "Західного світу").

Нарешті, третя група політиків і діячів, намагалася об'єднати перші два напрямки концепції спільного гегемонізму. Прихильником цього напрямку був і колишній прем'єр-міністр Я. Накасонє. Який, по-перше, чітко вказав на те, що опора тільки на "азійські цінності" у зовнішній політиці привела б до "звуження стратегії" (Я. Накасонє, очевидно, має на увазі, що зацікленість тільки на азійському напрямку означає обмеження ролі Японії як регіональної держави). А, по-друге, він визнав, що "азійські держави мають власну структуру регіональної безпеки". В даному випадку колишній прем'єр має на увазі, що ряд країн Азії: Японія, Південна Корея, Таїланд і Сінгапур вже вбудовані в мережу військово-політичних зв'язків з військовою машиною США в регіоні. І, по-третє, японська політика повинна будуватися на базі "азійської стратегії, що ґрунтується на структурі міжнародної стратегії"[14]. Останнє означає, що азійська структура безпеки, володіючи

визначеною автономією і специфікою, у той же час вбудована як частина в систему міжнародної безпеки, що контролюють США. Японія готова "розділити відповідальність" за безпеку як на регіональному, так і глобальному рівнях.

У 90-ті роки доктрин подібних до концепцій 80-х років не створювалося. Тому зовнішня політика Японії, хоча і базувалася на концепціях національних інтересів, однак вона не була теоретично структурована у формі офіційної доктрини країни (причиною цього було формування невизначеної геополітичної ситуації в регіоні та неможливість швидкої адекватної відповіді на нові виклики і безпеки та формування нової структури міжнародних відносин). Усі наступні обґрунтування носили ситуаційний характер і відображали уявлення певної групи правлячих кіл, чий лідер перебував на посаді прем'єр-міністра. Іншими словами, загальної платформи, що відображала звичайний консенсус усіх частин правлячої еліти, цього разу не було. Цим і пояснюється постійна критика та наявність різних течій всередині правлячої еліти з приводу офіційної зовнішньої політики країни. З одного боку, така ситуація була пов'язана із кризою правлячої Ліберально-демократичної партії, від якої відокремилися кілька дрібних угруповань. В результаті чого вона втратила абсолютний контроль у прийнятті рішень як у парламенті, так і в уряді. З іншого боку, часто змінювані уряди Японії не встигали простежувати ситуацію на міжнародній арені.

1. Gaiko-Seisho 1992, April, 1993. 2. Токіо шімбун, 17 січня, 1993. 3. *Бжезинский З.*, Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы). - М.: Междунар. отношения, 1998, с. 246. 4. *Арин О.А.*, Азиатско-тихоокеанский регион: мифы, иллюзии и реальность. М.: Флинта, Наука, 1997. - 433 с. 5. *Inoguchi, Takashi.* Japan's foreign policy in an era of global change. NY: St. Martin's Press, Inc., 1993, pp. 173-175. 6. *Арин О.А.*, Азиатско-тихоокеанский регион: мифы, иллюзии и реальность. М.: Флинта, Наука, 1997. - 235 с. 7. *Алиев Р. Ш-А.* Япония: традиции и внешняя политика. - Проблемы Дальнего Востока, № 1, 1990. 8. The Japan Times, February 8, 1993. 9. *Arase, David.* "Japan's Evolving Security Policy after the Cold War". - The Journal of East and West Studies, Summer/Fall 1994, p. 398. 10. Brown, Eugene. "Japanese Security Policy in the Post-Cold War: Threat Perceptions and Strategic Options", p. 552-553. 11. Business Week, October 4, 1995. 12. *Brown, Eugene.* "Japanese Security Policy in the Post-Cold War: Threat Perceptions and Strategic Options", p. 558. 13.

Іван Семеніст

Київський університет імені Бориса Грінченка

Зміни в оборонному законодавстві Японії у 90-х рр. ХХ ст.

Після завершення „холодної війни” оборонна політика Японії почала відчувати кардинальні зміни, що видавались неймовірними у попередні десятиліття. Під впливом загальностратегічної ситуації у регіоні Японія почала робити перші кроки у напрямку трансформації своєї оборонної політики та відносин зі Сполученими штатами [1]. Зміни в регіоні та світі дали поштовх для процесу трансформації військової доктрини країни, що позначилось на наповненні новим змістом оборонного законодавства країни. В 90-ті рр. ХХ ст. була переглянута більша частина законодавчої бази в галузі національної безпеки Японії. В результаті змінився статус та функції сил самооборони, розширені географічні рамки їх діяльності.

Подією, що дала імпульс дискусіям стосовно нової ролі сил самооборони стала криза у Перській затоці, що різко висвітлила необхідність повномасштабної участі країни в міжнародних зусиллях по забезпеченню миру та стабільності. Під час кризи перед Японією стала дилема – уступити тиску США та інших членів коаліції і приймати участь в міжнародній коаліції, не маючи ні законодавчої бази, ні відповідного досвіду у цій галузі, або відреагувати пасивно та залишитися в певній ізоляції. Японія виділила значні кошти на проведення операції у затоці, а після завершення бойових дій направила туди чотири мінних тральщика та два допоміжних кораблі. В результаті японська участь у миротворчих зусиллях по врегулюванню кризи не виправдала надій учасників коаліції та не заслужило навіть подяки Кувейту.

Криза в Перській затоці продемонструвала негнучкість процесу прийняття політичних рішень в Японії. Вона зіграла роль каталізатора у розгляді питання вкладу країни у миротворчу діяльність ООН. До початку бойових дій у жовтні 1990 р. уряд представив на розгляд парламенту законопроект про співробітництво з ООН у справі миротворчої діяльності. Проте він не був схвалений [2]. Тільки після завершення операції в Перській